

STUDII ȘI ARTICOLE

ARTICLES

Actualitatea lui Andrei Șaguna în contextul ecumenic de astăzi.

Johann Schneider¹

Rezumat:

Articolul prezintă succint câteva importante contribuții ale Marelui Ierarh Transilvănean, Andrei Șaguna, recent canonizat, reliefând eforturile sale de consolidare a credinței creștin-ortodoxe în Transilvania, prin cultivarea limbii române în acest scop sprijinind răspândirea și lectura Sf. Scripturi în limba română în bisericile eparhiei sale, și prin compunerea Compendiului său de Drept canonic prin care a fundamentat temeinic organizarea juridică a Mitropoliei Transilvaniei dar și, într-o perspectivă mai îndepărtată, a Bisericii Ortodoxe Române.

Cuvinte cheie:

Andrei Șaguna, drept canonic, traducerea Bibliei, misiune culturală.

Înaltpreasfinția Voastră,
Mult stimabili Profesori,
Mulți stimați și dragi părinți și frați întru Hristos,
Mult stimate domnule episcop Guib,
Mult stimate domnule episcop emerit Profesor Klein,
Mult stimate Domnule Profesor Pitters,
Onorată Asistență!

---

¹ Episcop regional de Wittemberg-Halle, Germania.

Mulțumesc mult colegiului profesoral al Facultății de Teologie „Sf. Andrei Șaguna” și Senatului Universității „Lucian Blaga” din Sibiu pentru deosebita onoare de a-mi acorda diploma de *Doctor Honoris Causa* în acest loc și în această zi.

Sunt foarte bucuros pentru acest deosebit semn ecumenic al legăturii dintre Biserica Evanghelică din Germania și Biserica Ortodoxă Română și în special cu Mitropolia Ardealului și cu Facultatea de Teologie sibiană, care poartă numele Sf. Ierarh Andrei Șaguna. Prima dată când am venit în Facultatea de Teologie sibiană la mijlocul anilor 1990 și am început să cercetez în Arhiva mitropolitană și la Arhivele Statului, nu aș fi îndrăznit să visez că primul mitropolit al reînființatei mitropolii ortodoxe a Ardealului, Banatului și Ungariei istorice va fi vreodată canonizat.

Doresc să evoc pe scurt cum m-au marcat cercetările mele despre Andrei Șaguna, atât în cariera mea științifică, precum și în slujirea mea ca episcop regional în Biserica Evanghelică din Germania centrală.

Descoperirea lui Andrei Șaguna o datorez unui schimb de scrisori cu episcopul Christoph Klein. Îi sunt recunoscător, mai ales că este prezent aici, pentru faptul că, atunci când căutam o temă pentru teza de doctorat în cadrul catedrei de Istoria și Teologia Creștinismului oriental de la Erlangen, mi-a atras atenția că între anii 1848-1920 a existat o participare activă, atât la ortodocși, cât și la evanghelici, a laicilor la sinoadele bisericești. De asemenea, episcopul Klein a făcut referire la societatea multiconfesională sibiană.

La început, Andrei Șaguna îmi era cunoscut datorită bustului din Parcul ASTRA, din diferite publicații și din numele Facultății teologice sibiene. Mulțumesc din toată inima Părintelui Profesor Mircea Păcurariu că mi-a oferit posibilitatea de a face cercetări în cadrul facultății. Mulțumesc apoi îndeosebi doamnei Monica Vlaicu care mi-a oferit posibilitatea de a cerceta în Arhivă fondul lăsat de Jakob Rannicher și în special corespondența dintre Rannicher și Șaguna. Nu în ultimul rând mulțumesc părintelui Arhidiacon Ioan Ică jr. pentru traducerea lucrării mele de doctorat în frumoasa limbă românească și publicarea ei în editura Deisis.

Doamnelor și Domnilor!

Doresc ca în continuare să prezint actualitatea lui Andrei Șaguna în contextul ecumenic de astăzi.

În primul rând trebuie amintită dimensiunea europeană, lingvistic-culturală a activității sale. S-a născut într-o familie de aromâni din Mișcolț. A crescut într-un mediu cosmopolit: maghiar, aromân, grecesc și evreiesc de limbă idiș. În urma convertirii tatălui său la catolicism, a dobândit o educație deosebită, la gimnaziul ordinului catolic al piariștilor. A descoperit romanitatea limbii române și a cultivat

această limbă întreaga sa viață. Prin urmare sunt convins că a luat în serios problemele și necesitățile contemporanilor lui și a dăruit Bisericii sale opere în limba română, într-o epocă în care existau încă prea puține lucrări literare și teologice originale românești. În mod concret, Andrei Țaguna a sprijinit răspândirea și lectura Sf. Scripturi în limba română, ceea ce nu era neapărat obișnuință în lumea vlădicilor români ortodocși ai acelor vremuri. Limba traducerilor și a celorlalte publicații, apoi traducerea Sf. Scripturi în limba română sunt pentru mine, ca teolog evanghelic, o dovadă clară a seriozității cu care a privit bazele scripturistice și importanța limbii vorbite în viața Bisericii.

Noi discutăm astăzi într-un context european, în care problema limbii se pune într-un alt fel decât la mijlocul secolului XIX. Cercetând opera lui Țaguna mi-am dat seama foarte clar că citirea Sf. Scripturi a fost considerată de Țaguna ca trebuind să fie făcută atât în sens spiritual, ascetic-monastic, cât și ca o cultivare a limbii române în procesul de alfabetizare a unei mari părți a poporului român din Transilvania și Ungaria. Este foarte important acest fapt, mai ales când ne gândim că Andrei Țaguna a avut legături și cu *Societatea Biblică Britanică*, în special cu Millat, care a fost preocupat de răspândirea edițiilor biblice în alte limbi decât cea germană, mai precis în limbile română, slovacă, italiană. Am citit cu mare uimire la Cambridge notițele lui Millat, în care prezenta discuțiile cu mitropolitul Țaguna, față de care avea o aleasă stimă.

Una din profesoarele mele de Teologie, Dna Prof. von Lilienfeld din Erlangen, a arătat cum Biserica creștină la singular, iar apoi diferitele Biserici au fost preocupate încă de la început să traducă Scriptura dintr-o limbă în alta: din aramaică în greacă, apoi în latină și slava veche bisericească, apoi în georgiană, armeană și toate celelalte limbi ale Orientului. La fel, în ultimii 500 de ani, în contextul multilingvistic al Transilvaniei, Scriptura a fost tradusă în diferitele limbi ale Ardealului. Acest fapt poate fi văzut și ca o influență istorică a umanismului și a mișcărilor reformatoare din Europa centrală, mai ales că Magistrăturile din Sibiu și Brașov au sprijinit financiar tipărirea de cărți în limba română pentru lumea ortodoxă. Limba este mai mult decât un mijloc de comunicare. Comunicarea din Sf. Scriptură, după înțeles evanghelic, este o comunicare simplă, despre cum trebuie să fie ascultată și crezută Sf. Evanghelie. Țaguna a vorbit aromână, greacă, latină, germană, maghiară, apoi și dacoromană, sârbă, slava bisericească de redacție iugoslavă și a început să învețe și franceză.

Pe lângă problema de limbă, Țaguna a fost preocupat și de dreptul canonic, mai precis de actualitatea dreptului canonic pentru organizarea și introducerea de ordine în Biserică. Pentru mine este fascinant că poate fi stabilită o paralelă ideatică între dreptul canonic interpretat de Țaguna și textul statutelor de organizare ale Bisericilor evanghelice din Germania, care au apărut într-un context total diferit, anume declarația teologică de la Barmen din 1934. Acolo a fost

susținută teza că Biserica lui Hristos este vădită, trăită și crezută atât în mesajul ei divin, cât și în modul ei de organizare. Preocuparea serioasă a lui Andrei Șaguna pentru dreptul canonic poate fi vădită și prin aceea că a fost singurul autor român de lucrări de drept canonic din secolul al XIX-lea care a fost tradus în limba germană și limba rusă.

Într-adevăr, Compendiul său de Drept canonic, a fost publicat ca foileton în reviste teologice rusești. Iar urmarea acestei traduceri în istoria și teologia ulterioară a Bisericii rusești este evidentă. Din actuala perspectivă trebuie afirmat că doar distrugerea radicală a Bisericii în Uniunea Sovietică a dus la nimicirea marii opere a Conciliului național rusesc din 1917, care a pornit la reorganizarea Bisericii rusești după model Compendiumului canonic șagunian. Cu altă ocazie, profesorul Heinz Ohme a atras atenția că interpretarea dreptului canonic potrivit timpurilor actuale, așa cum au încercat Șaguna și alți ierarhi din secolul XIX și începutul celui următor, a cunoscut în cele din urmă o schimbare, prin aceea că la începutul secolului XX, dreptul canonic oriental s-a apropiat tot mai mult de hermeneutica dreptului canonic romano-catolic. Este important de semnalat că la Șaguna dreptul canonic, în cazuri precum recăsătoria preoților văduvi, a avut nuanță mai milostivă și de asistență, grijă sufletească. Pentru Șaguna, canoanele Părinților și Tradiția Ortodoxiei răsăritene nu trebuie interpretate și aplicate static, ci dinamic. Mitropolitul Andrei Șaguna consideră că toți credincioșii Mitropoliei, laici și clerici, monahi și călugărițe, formează duhovnicește Organismul Bisericii!

Faptul că Facultatea de Teologie ortodoxă, care poartă numele lui Andrei Șaguna, este parte a Universității „Lucian Blaga” se datorează în primul rând marelui mitropolit. Este o mare deosebire de categorisire dacă o facultate teologică face parte dintr-o universitate de stat sau dacă ea este izolată de cosmosul academic al universității, așa cum se întâmplă astăzi în Rusia. Prin programul unic de burse al Fundației lui Emanoil Gojdu, un adevărat Mecena al Ortodoxiei românești, Andrei Șaguna a reușit ca până în anul 1920 un mare număr de studenți ortodocși să fie sprijiniți să studieze în străinătate.

Al treilea aspect al actualității eclesiologiei lui Șaguna este viziunea sa despre Biserica organică, adică despre Biserica privită ca Organism viu, care este alcătuită din diferite membre care depind unele de altele și care interacționează unele cu altele printr-o ordine frumoasă. Spre deosebire de contextul catolic-latin, sinodalitatea Bisericii nu a fost pusă niciodată la îndoială în Bisericile răsăritene. Traducerea termenului *Biserică catolică* cu cel de *Biserică sobornicească* exprimă clar acest fapt. Un aspect controversat al sinodalității în secolele XIX și XX, ba chiar până astăzi, este gradul de participare a laicilor în instituțiile bisericești. Șaguna a susținut, în scris și predică, cu o mulțime de argumente participarea laicilor în sinoadele Mitropoliei reînființate, ceea ce a devenit model și în cazul

multor altor sinoade, ca de exemplu în Biserica Ortodoxă din America, dar și în cadrul Patriarhiei ecumenice.

Privind retrospectiv putem accepta cu recunoștință că viziunea unei Biserici capabile să comunice într-o perioadă a oamenilor cultivați și în spiritul timpurilor a fost stabilită de Șaguna, iar acest fapt a dus la înflorirea Bisericii românești până în zilele noastre. Ca fost responsabil pentru bursele din Germania am putut observa tot mereu cu cât zel studenții și studentele din Biserica Ortodoxă Română s-au adâncit în studiu, venind, spre deosebire de alți studenți ortodocși, dintr-un alt context cultural și spiritual, mai ales din acest cosmos multicultural și confesional sibian, ceea ce a făcut și face posibil dialogul cu alte confesiuni.

Aș dori acum să-mi exprim public un gând de încheiere. Faptul că un băiat aromân, a cărui mamă a fugit cu copiii la Pesta, scăpând astfel de autoritățile locale ungurești catolice de atunci, așadar, faptul că un asemenea băiat din Mișcolț, purtând frumosul nume Anastasiu, a devenit un *Reînțemeietor* și a introdus reînnoirea și reformarea ortodoxă în Biserică poate fi, cred eu, o minune pentru Biserica Ortodoxă în sensul propriei ei Tradiții.

Prin ridicarea la cinstea altarelor, adică prin canonizare, primul ierarh al noii Mitropolii este retrăit liturgic în viața credincioșilor. Biserica Ortodoxă, atunci când îi cinstește pe sfinți, pomenește psalmul 67/68, 36. În Dumnezeiasca Liturghie acest verset psaltic este cântat în fiecare zi: „Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi”. Este vorba aici nu de un templu făcut din zid și de mână omenească, ci de Templul lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu Sf. Duh se face vizibil prin sfinții Săi.